

Posudek na bakalářskou práci	
☐ školitelský posudek ☐ oponentský posudek	Jméno posuzovatelky: Mgr. Denisa Průšová, Ph.D. Datum: 26.5.2023
Autorka práce: Andrea Macháčková	
Název práce: Šikana pedagogů ze strany žáků a možnosti řešení	
☐ Práce je literární rešerší ve smyslu zveřejněných požadavků (pravidel). ☐ Práce obsahuje navíc i vlastní výsledky.	
Cíle práce a předmět rešerše <p>Autorka si za cíl práce vydefinovala vytvořit literární rešerši a představit téma šikany učitelů. Táže se po formách a frekvenci výskytu, příčinách, možné prevenci.</p>	
Struktura (členění) práce: <p>Práce má standardní členění bakalářské práce. V jedné kapitole bych doporučila odlišnou strukturu, viz komentáře.</p>	
<p>Jsou použité literární zdroje dostatečné a jsou v práci správně citovány? Použil(a) autor(ka) v rešerši relevantní údaje z literárních zdrojů? Je rešerše založena především na primárních vědeckých publikacích?</p> <p>Autorka používá množství spíše vhodně zaměřených zdrojů, které jsou formálně správně citovány. V některých případech by přesah k metastudiím o násilí obecně, dynamice skupin atp. pomohl téma lépe uchopit. Souhrnnou tabulku hodnotím jako moc dobrý nápad, avšak bylo lepší dohledat více navzájem porovnatelné zdroje, což si sama uvědomuje. V příštích pracích se snad podaří překlenout absenci porovnatelné literatury volbou jiných metod, či zaměřenějších otázek (než sledování četností), např. porovnání definic, zapojením jiných než sociodemografických údajů, nebo kvalitativnějším laděním vlastního výzkumu.</p>	

Bakalářská práce na biologické sekci PŘF UK má být kvalitní rešerší a nepředpokládá se zahrnutí vlastních výsledků. Pokud práce vlastní výsledky obsahuje, jsou tyto výsledky adekvátním způsobem získány, zhodnoceny a diskutovány? Pokud jsou zahrnuty, není to na úkor délky a kvality rešerše?

Práce neobsahuje vlastní výsledky.

Formální úroveň práce (obrazová dokumentace, grafika, text, jazyková úroveň):

Rozsahem, graficky i gramaticky odpovídá práce bakalářské úrovni. Stylisticky je poněkud kostrbatější, např. na s.19 "Vztah mezi těmito dvěma stranami (učitel-žák) je ovlivňován emocionálními a vztahovými záležitostmi (Longobardi et al., 2018)." působí věta spíše matoucím dojmem.

Ve způsobu vyvozování závěrů a interpretace předchozích výzkumů je sice znát kritické myšlení, ovšem v mnoha případech je citelná neznalost praxe, a tím omezené hledání jiných možných vysvětlení. Např. na s. 1 "Zmíněné faktory byly vybrány proto, že se nejčastěji vyskytovaly v dohledaných studiích. Tudíž se dají považovat za ty, které mají na frekvenci šikany největší vliv." Což může ale i znamenat, že třeba celá skupina odborníků něco nevidí, výzkumné metodologie mají někde limit, nebo jsou ukotvené v diskurzu "šikana=agrese" atp. Navíc, jak se dočteme později, mnoho z těchto faktorů jsou právě ty standardní pro akademické studie - gender, věk, status. Některé věty (více v části komentářů) mohou být až nebezpečné, napomáhající stigmatizaci. Doporučila bych, zvláště v tomto kontroverzním polotabuizovaném tématu věnovat zvýšenou citlivost při nazývání a prací s terminologií.

Odpovídá rozsah práce požadavkům? Obvyklá délka vlastní rešerše je 15–20 stran, celá práce včetně příloh má mít rozsah max. 40 stran.

Rešerše čítá 26 stran, celkem 38 stran.

Splnění cílů práce a celkové hodnocení:

Práci hodnotím jako vysoce podnětnou. Téma a otevření diskuze je v praxi více než na místě, co se doby, kultury, četnosti výskytu ve společnosti i závažnosti tématu týče. Studentka se velmi odvážně pustila do méně probádaného, kontroverzního a aktuálně se proměňujícího tématu ve společnosti.

Zpracování se ujala se ctí, avšak jsou patrné slabší nedostatky v oblastech struktury, slohu, práce s terminologií a teoretickými paradigmaty, interpretace závěrů citovaných studií i práce se zdroji. Odpovídá normě bakalářské práce.

Ačkoliv, některé úseky jsou natolik zdařilé a obsahují brilantní postřehy, že bych doporučila překopírování do novin či popularizační literatury (např. kap 4.1).

Práci doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením 2.

Velmi doporučuji téma dále rozvíjet, bádát, propojovat s praxí, propojovat s aktuálními diskuzemi o násilí ve společnosti a příkládám komentáře a doporučení, jak teorii dále vést.

Otázky

Z hlediska četnosti stresu, výskytu šikany a možnostem hlášení jsou prezentované výsledky velmi rozličné a alarmující. Velké množství úzkostných, depresivních a vyhořelých učitelů, každodenně zažívající šikanu ve velkém množství. Je to skutečně tak? Co s tím?

Jaký může mít úzkostnost a deprese vliv na tvorbu respektujícího a bezpečného vztahu k druhému? Jak může žák projevit reakci na úzkost autority ve svém chování? Jaké jsou možnosti učitele rozvíjet pohodu a klid ve vztahu, když je úzkostný?

Co spatřuje autorka jako nejdůležitější pro prevenci šikany?

V čem autorka spatřuje nejvyšší hodnotu své práce?

Návrh hodnocení (zaškrtněte, bude zveřejněno, konečnou známku stanoví komise)

výborně **velmi dobře** dobře nevyhověl(a)

Podpis školitele/oponenta:

Prostov

Připomínky:

Protože práci hodnotím jako vysoce přínosnou, navíc ve velmi obtížném a tabuizovaném tématu, pokusím se nastínit, kde by rozvoj autorčiných dovedností mohl přispět posunu teorie, zvláště v oblasti práce s diskurzem, stylistiky, opatrnosti při vyvozování závěrů a strukturování, a to s hnidopišskostí odpovídající vyššímu stupni studia.

Problematika zkoumání násilí

Studium násilí je ošemetné v tom, že je kulturně a dobově proměnné. Tedy, co se považovalo jako "výchovné opatření", či "nezvládnuté emoce" se může v novějších studiích objevit jako fyzické, či psychické násilí. Tento faktor není zmíněn, a i když si autorka uvědomuje a zmiňuje možné zkreslení výsledků v čase, data jsou posuzována dle jednotných názvů, které mohou obsahovat odlišné projevy chování. Navíc zde hraje roli i faktor, že vnímání násilí je velmi ovlivněné prostředím. Lidé si více uvědomují, že to, co se jim děje je násilí a více o tom vypovídají. Postoj společnosti k významu a toleranci specifických projevů chování se mění. Možná by bylo dobré zaměřit se nejen na frekvence výskytu, ale přistoupit k tématu více kazuičtěji a tázat se, kde je pro lidi hranice násilí. Například u vulgárního označení učitele rodičem doma si nejsem jistá, zda si rodič může uvědomit, že učitele šikanuje.

Na poli výzkumném je cítit, že si autorka limity uvědomuje (s.9), ale přímý závěr neudělala "data mohou být zkreslena např. omezeným časem. Pokud by otázka byla položena ve stylu „za celou svou kariéru?“, předpokládá se, že by procento viktimizovaných učitelů bylo vyšší", s.10 "Některé výsledky mohou být zkresleny tím, že se autoři publikací nedotazovali vždy na stejné formy šikany." Tedy, jedním z přínosů práce je potřeba probádat definice projevů šikany, co přesně obsahují, jaké přesně chování to je, a o čem hovoří.

Výrok “Niméně se autorce nepodařilo dohledat větší množství publikací, které by se vývojem šikany v průběhu historie zabývaly. Ačkoliv byly dohledány pouze tři články..., lze potvrdit výrok, že šikana má rostoucí tendenci (Crews, G. A., & Counts, M. R., 1997). “ vyvolává množství otázek jako: proč se nepodívat do souvisejících oborů (dynamika pracovních kolektivů (mobbing a bossing), domácího násilí atp.), jak můžeme na základě tří studií cokoliv potvrzovat, proč nekriticky přejímat toto vysvětlení z jiné studie?

Celým textem se vine nejasná vyhraněnost terminologie a diskurzu, která je znatelná např. v kap. 5 Příčiny šikany. Vyvážení aktérů, zapojení faktorů vztahu a prostředí by pomohla nejen smysluplněji sledovat jednotlivé proměnné shodně u žáků i učitelů, ale pomohla by i vybědnout z pozice aktuálně kritizovaného diskurzu tyran-oběť, více-méně mocný, slabší-silnější, méně-více závažná šikana. Některé termíny jsou používány zástupně agrese=šikana, hranice=autoritativnost. Tím se diskurz uzavírá méně otevřeným formám násilí, jako jsou manipulace, vyhýbání, zneužívání moci, opovržení, defenzivnost a další Gottmanovy jezdy apokalypsy, které jsou sice v komunikačním výzkumu označeny za velmi destruktivní, ale ve výzkumu násilí i v této práci chybí. To by napomohlo lépe pochopit příklad, který uvádí studentka na str. s.19, kdy pod pohledem velmi závažné (fyzické) šikany udává příklad “Z krátkodobé interakce může být učitel napaden kvůli svému chování v různých situacích. S takovým příkladem přichází studie... Podle té byl pedagog svým studentem napadený v momentě, kdy se student snažil třídu opustit a učitel mu v tom bránil. Vyvrcholením tohoto incidentu bylo udeření učitele. Druhý případ se týkal situace, kdy učitel řešil fyzický spor mezi studenty a vyšel z toho sám jako napadený...“. Což v našem kulturním prostředí sice odpovídá kategorii fyzického násilí, ale v prvním případě by šlo spíše o sebeobranu, navíc vyvolávající otázku před čím žák tak panicky utíkal a proč vyučující použil metodu fyzické restrikce. Ve druhém nebyl učitel ani skutečným participantem interakce. Tento příklad hodnotím jako krásnou ukázkou nevyjasněnosti hranic mezi agresí-šikanou. A diskurz pachatel-oběť bez znalosti kontextu prostředí a jejich vzájemného vztahu nenabízí pochopení příčin napadení, a tedy ani možná preventivní opatření.

Mixovaná struktura kapitol a paradigma

Některá volba zdrojů vyvolává otázku po důvodu. I když odpovídají dřívějším akademickým standardům zkoumání statusu, v tomto případě mohou negativně stigmatizovat, což vyvolává pocit ohrožení. Nejen, že není vysvětleno, proč zrovna socioekonomický status žáka je důležitý a učitelů ne, proč pohoda učitele je důležitá a žáka ne, proč nejsou zahrnuty sociální a komunikační dovednosti obou, nebo třeba láskyplnost rodičů, či míra zažívané frustrace, vlídnosti vzájemného vztahu učitel-žák, atp.

Veliké nebezpečí vidím v tvrzeních jako “Hlavní příčiny šikany mohou vyplývat z osobního života žáka – tyрана (např. nízký socioekonomický status nebo nedostatečná výchova) (Klimešová & Tůmová, 2011; McMahan et al., 2014).“ (s. 25). Nejen, že je redukcující na proměnnou statusu žákových rodičů, ale o pár řádků níže je věta “Studie potvrdily, že nejvíce vyvolávající podnět k šikaně je vztah mezi učitelem a žákem (Chen & Astor, 2009). “

“Vznik násilného chování ale může zapříčinit i škola jako instituce.” Už ale není zmíněno jak. Zde by bylo velmi vhodné zapojit více teorie z psychologie skupin, uzavřeného prostředí, zneužívání moci, např. Zimbardovy studie atp. Silné pocity frustrace pak vyvolává postoj na s. 20 “Odmítnutí žáci mají potřebu získat určité postavení ve třídě a snaží se zviditelnit před ostatními. K dosažení těchto cílů často

vybírají šikanu učitelů ...”. Z věty samotné je patrné, že jde o žáky ohrožené sociální exkluzí v dané skupině, v praxi pravděpodobně zažívající i jiné formy šikany jako např. ponižení. Navíc přisuzuje žákovi intencionalitu svého chování, a k tomu ho posuzuje jako jeho volbu. Ovšem, co když nejde o snahu se zviditelnit, ale přežít v kolektivu, kde musí povinně trávit čas a nedostává se mu jiné pomoci. Škoda, že to není zmíněno jako “jeden z mechanismů, které mohou mít vliv na dynamiku vztahu”.

Ani kulturní vysvětlení nemusí být správná s.9 “Ve Finsku má totiž profese učitele velký význam a je profese velmi ctěná (Dobrovská & Vaněček, 2022). Tento výrok lze považovat jako vysvětlení menšího výskytu šikany namířené proti učitelům ze strany žáků. “ Alternativním vysvětlením by mohla být otázka nakolik mají v dané kultuře obecně ukotvenou redukci emočních projevů a emotivity. Velmi zajímavé by bylo porovnat výskyt šikany podle míry povolené emotivity a expresivity v dané kultuře.

Doporučuji zahrnout faktor prostředí, skupinových evolučních mechanismů a nahlédnout násilí jako nemoc či absenci vztahu. I když se studentka blížila k překonání tohoto paradigmatu a na vztahové faktory poukazovala, závěr, který by nabízel hlubší vhled a pochopení ještě nesumarizovala. Na druhou stranu, tato nevyhraněnost odráží i současné společenské dilema ohledně autority, hranic, moci a nahrazování silových a agresivních metod budováním individuálního lidského respektujícího vztahu a vlídnosti komunikace. Jedním z návrhů jak problém dichotomie pachatel-oběť překonat by mohlo být vnímání šikany jako “poruchy vztahu (se třídou)”.

Instrukce pro vyplnění:

- Při posuzování je nutno zohlednit požadavky stanovené pro vypracování bakalářských prací na biologické sekci Přírodovědecké fakulty UK – viz : <https://www.natur.cuni.cz/biologie/studium/2018-pravidla.pdf>
- Tučně vyznačené rubriky jsou povinnou součástí posudku.
- Prosíme oponenty i školitele o co nejstručnější a nejvýstižnější komentáře k jednotlivým bodům, celková délka textové části posudku by neměla přesáhnout 2 strany (jednotlivé boxy lze prodloužit i zkrátit)
- Zaškrtování políček: Vložte kurzor před políčko, klikněte pravým tlačítkem myši, zvolte **Vlastnosti**, vyberte **Zaškrtnuto** a **OK**.

Instrukce pro doručení:

- Posudek v elektronické podobě ve formátu .pdf nahrajte nejpozději 3 pracovní dny před obhajobou do SISu.
- Externí oponenty, kteří nemají přístup do SISu, prosíme o zaslání elektronické verze posudku s dostatečným předstihem e-mailem sekretářce katedry, Mgr. Dítě Šimralové, která zajistí jeho nahrání: dita.simralova@natur.cuni.cz
- Vytisknutý a podepsaný výtisk doručte nejpozději 3 pracovní dny před obhajobou na adresu:
Mgr. Dita Šimralová
Katedra učitelství a didaktiky biologie PŘF UK - sekretariát,
Viničná 7, 128 44 Praha 2
- Po dohodě je možné vytisknutý a podepsaný posudek přinést osobně na obhajobu.